

Fattighjälp till Sveriges ära

Av Börje Björkman, doktorand i historia

[Länk till presentation av Börje Björkman](#)

Att man i en svensk kommun gör utrikespolitiska markeringar hör knappast till vanligheterna. I synnerhet inte om det rör sig om en 'inlandskommun' som Växjö. Sådant har dock inträffat, just i Växjö och vid åtminstone ett par tillfällen. Ett sådant hämtar vi från år 1905.

Bakgrunden är den svensk-norska unionen av år 1814, som hade skapats som ett led i den dåtida europeiska stormaktspolitiken men som med tiden kommit att bli ett alltmera svårhanterligt problem, både för norrmän och svenskar. Kring sekelskiftet svallade de nationalistiska känslorna högt på båda sidor, för att sommaren 1905 närapå övergå i väpnad konflikt.

Det är här Växjö stadsfullmäktige kommer in i bilden, ty drygt fyra decennier tidigare, närmare bestämt den 24 oktober 1864, hade man diskuterat hur man skulle kunna högtidlighålla den då femtioåriga unionen av Sveriges och Norges riken. Ordföranden löste dock problemet: en fond för stadens fattiga skulle upprättas, och namnet skulle vara "4:e Novemberfonden" - till minne av årsdagen för unionen. Med stor enighet antogs förslaget. Via insamlingar fick man raskt ihop ett aktningvärt kapital som även skulle kunna utlånas mot ränta, om det blott återbetalades i tid till årets utdelning. Efter hand förstärktes kapitalet och punktligt kunde man varje år dela ut en icke obetydlig summa pengar i brödrafolkens åminnelse...ända tills det ödesdigra året 1905 och norrmännens meddelande om att föreningen med Sverige hade upphört!

Överallt diskuterades detta, så ock i Växjö där även stadsfullmäktige ville markera sin ståndpunkt. I protokollet från den 31 oktober kan vi därför läsa att med "...erinran att Stadsfullmäktige för 41 år sedan till firande af unionens med Norge 50-åriga bestånd föranstaltat bildandet af en fond under namn af Fjärde Novemberfonden och med ändamål att årliga räntan skulle utdelas till pauvres honteux inom staden, föreslog [f.d. överstelöjtnanten vid Kronobergs regemente] Herr Schenfelt att, då numera samma union hufvudsakligen genom Norges stortings Sveriges rätt och ära kränkande beslut af den 7 sistlidne juni blifvit upphäfd, nämnda fond, hvilken nu uppginge till 1,892 kronor 18 öre, istället skulle bära namnet »Sjätte Novemberfonden» till minne af vår om Sveriges ära, väl och storhet kraftigt värnande konung Gustaf II Adolfs hjältedöd under kampen för sagda mål, ett förslag, som af Stadsfullmäktige besvarades med ett enstämmigt »ja»; och skulle ifrågavarande fond alltså hädanefter under namn af »Sjätte Novemberfonden» användas på sätt som förut blifvit bestämdt."

Om detta sedan kan kallas "kommunal utrikespolitik" kan naturligtvis diskuteras - per definition kan ju ingen sådan förekomma. Dock är detta namnbyte, liksom de många rent folkliga manifestationerna vid samma tid i form av telegram till och uppvaktningar av majestätet i Stockholm, fullt klart intressant. Sedda tillsammans visar de hur omtumlande unionsupplösningen faktiskt var och hur brett engagemanget i frågan var. Inte minst därför är det förvånande att se hur lite unionen hittills har uppmärksamats inom svensk historisk forskning.

Detta väcker i sin tur en idé om ett möjligt framtida svensk-norskt forskningsområde: här finns mycket att göra, också därför att 1905 års händelser är ett av de få exempel vi har - i hela världen! - på lyckade statsupplösningar. Kanske kan detta vara någonting för

framtiden, ty trots visor,vitsar och sälar har normmän och svenskar sedan dess kunnat mötas under jovialiska former.

(Artikeln även publicerad i Smålandsposten 971011)